

נזיד העדשים הפוליטי

● משה אניתר

ברשימתנו הקודמת הטעמנו את "מעלותיה" של המערכת הפוליטית הישראלית כמיסגרת נוחה לקליטת קצינים בכירים, בהשוואה למערכות משקיות וכלכליות אחרות, שדפוסייהן שונים בתכלית מההירארכיה הצבאית, וההתנסויות עימן הולידו לרוב אכזבות ותיסכולים מכל הצדדים.

דוגמא מובהקת וראשונה במעלה היא הקריירה האזרחית של ראש-הממשלה לשעבר, יצחק רבין. רוב התמרורים במהלך חייו מצביעים על התפתחות מתמדת וקידום צבאי מודרג: למן שלהי שנת 1940 (גיוסו לפלמ"ח), עבור לקורס מ"מים בג'וערה (1942), דרך הפיקוד על חטיבת "הראל" (אפריל-1948), ולאורך כל הדרך בצה"ל: ראש אג"ם - מיבצעים במטכ"ל (1950-1952), אלוף פיקוד הצפון (1956-1958), סגן רמטכ"ל (מ'1961) ורמטכ"ל (1964-1968). התנאי הבסיסי לפיתוח הקריירה הצבאית של רבין היה מותנה בשיקול פוליטי מפוכח: אי-עזיבתו את מיסגרת צה"ל בעת פרישתם של מצביאי-הפלמ"ח, כולל מפקדו, יגאל אלון ז"ל. ב'1968 כשהוא עטור זרי דפנה ותהילה כרמטכ"ל מלחמת ששת הימים, הונק רבין למעמד דיפלומטי בכיר ביותר - כהונת שגריר בארה"ב, תוך עקיפת מיסד משרד-החוץ וקודקודו - אבא אבן. תקופת כהונה זו נועדה, בדיעבד, להכשירו לדרג מיניסטריאלי לעתיד לבוא. עובדת שיוכו הבלתי-פורמאלי ל"אחדות-העבודה" לא היה בה כדי לעכב את הקריירה השניה שנועדה לו, וזאת בזכות קשריו האמיצים עם גולדה מאיר ז"ל. בשנת 1973, עם תום כהונתו כשגריר, היה שרוי בתקופת מעבר והרצה לדרג-המדיני העליון, הן כח"כ והן ב"תפקיד נייטראלי" כשר-העבודה בממשלת מאיר. כתוצאה מכך זכה בנסיבות עגומות בראשות-הממשלה לאחר מלחמת יוה"כפ.

אולם אליבא דאמת, יצחק רבין לא היה מוכן לתפקיד זה. השכלתו הפורמאלית, סיום ביי"ס "כדוריי", לא העניקה לו את האופקים הרחבים הנדרשים לעומד בקודקוד הפרמידה. "האוניברסיטאות שלו" כללו, למעשה, את תקופת כהונה הווינגטונית והמגע - המחכך עם ראשי המימשל שם. זוהי חממה - מדינית, שאינה כרוכה בעיצוב מדיניות, אלא בנייתו ובדיחות. יש בה, באוירה בווינגטון, חדי-מימדיות וצרות אופקים הנגזרת מהרקע החברתי-דיפלומטי של מסיבות-קוקטייל והופעות-גאלה. אין ספק, שווינגטון בתור אשנב לארה"ב כולה עיצבה כליל את תפיסת עולמו של יצחק רבין. לצרכים פנימי-ישראליים יכול היה רבין לדבוק בעברו הסוציאליסטי (שלא בא לכלל מימוש כל עיקר) ובזכות אבות. אולם כל זה לא היה אלא מס-שפתיים בלבד. ההיצעים העיוניים של רבין בתחומי כלכלה וחברה מעולם לא חרגו מהדגמים האמריקאניים, שאותם התיימר להכיר בתקופת שירותו בארה"ב; דבקו בו מודל-האמריקאי בתור אב-טיפוס הראוי לחיקוי בחברה הישראלית מעידה על רדידות-מחשבתית והיעדר גוונים אידיאיים מקריים. גם כיום, כאשר רבין שוקל את חידוש מועמדותו לראשות המפלגה והממשלה בראש מה שקרוי "מחנה-אלון", הרי זה בבחינת אנאכרוניזם והעמדת-פנים, שכן אפילו

כסמל אין רבין מייצג את מורשתו החברתית-סוציאליסטית של אלון, שהרי עיקרי תפיסתו החברתית-כלכלית מעוגנים בדימויים האמריקאיים של חברה-קפיטליסטית מודלית ופתוחה. גם מעידתו-הכספית של רבין מעידה כאלף-עדים שאין בו מאומה מהשקפת-העולם החברתית של אבות תנועת-העבודה. חרף זאת, התגבשה בדעת-הקהל הישראלית תדמיתו ההגונה של יצחק רבין, אולי עקב התצוגה הג'נטלמנית של הנשיאה באחריות המשפחתית לצד אשתו, ומנגד - החלקלקות-הצלופחית של יריבו, שמעון פרס. כמי שינק את חינוכו הפוליטי בטרקליני ווינגטון - לא יפלא שליבו גס בערכיות הסנטימנטלית של א"י ובמימוש הזכויות ההיסטוריות של העם היהודי, הלכה למעשה. רק מי שלא הבין זאת יכול היה להתאכזב מהתבטאותו המפורסמת על נכונותו לבקר בחברון או בגוש-עציון בוויזה ירדנית. אופייני לשפלה-מוסרי ולצביעות הישראלית - היא קבלתו של רבין כמועמד אלטרנטיבי לראשות-הממשלה לאחר פירסום "הפגם-האסתיטי", שאילץ אותו להתפטר. כל מדינאי במדינה דמוקרטית-פרלמנטרית, קל וחומר בארה"ב, לא היה מעז להיכנס מחדש למירון-הפוליטי לאחר כשל-מוסרי כגון זה. גם מבחינה מנהיגותית לא הוכיח רבין את כשירותו. עובדה היא שרבים במחנהו פנו לו עורף והעדיפו את שמעון פרס כ"ביצועיסט" ומניפולטור שנהירין לו שבילי המדיניות הישראלית כשבילי ידו.

דוגמה חמורה יותר לכישלון בקריירה האזרחית היא מיקרהו של הרמטכ"ל לשעבר, חיים בר-לב, הביוגראפיה האישית שלו דומה בכמה מרכיביה לזו של קודמו. אף הוא סיים ביי"ס-חקלאי (מיקווה ישראל), התגייס לפלמ"ח (1942), מונה למג"ד בחטיבת-הנגב (1947), הגיע לתפקיד ראש-מטה אלוף פיקוד הצפון (1952), טיפח את חילה-שריון בפוקדו על הגיס (מ'1957), התמנה לראש אג"ם במטכ"ל (1964), ובינואר 1968 החליף את רבין כרמטכ"ל. לפי תפיסתו האסטרטגית והטקטית, הוקמה מערכת ההגנתית מזרחית מתעלת-סואץ שנשאה את שמו. גם לפני מלחמת יוה"כ היו הדעות במטכ"ל חלוקות על נכונות תפיסה זו. המיבחן של מלחמת יוה"כ פ"ג גרם להתפוצצות חריפה והויכוח שניטש מאז ואילך לא נוקה גם מקנאות-אישית ומיריבות מרה שלא לשם-שמיים. אין זה מתפקידה של רשימה זו להיכנס לעובי הקורה בנושא "קו בר-לב". האמת הרטרופסקטיבית היא שלעולם לא ניתן יהיה להוכיח בצורה מוצקה וחד-משמעית תיזה זו או אחרת, שכן יש פנים רבות לתפיסה וליישומה המעשי. בשנת 1972, לאחר פרישתו מכהונתו, פתח בר-לב בקריירה השנייה והאזרחית שלו, תוך הצנחה מיידית לתפקיד שר המסחר והתעשייה. זכורה לרבים תגובתו המדהימה של בר-לב לעתונות עם מינויו לתפקידו הרם, כאשר נשאל מהן השקפותיו הפוליטיות. תשובתו המתנשאת וההיריה קבעה, שאין הוא חייב לדווח לציבור הרחב על השקפותיו, ודי בכך שראש-הממשלה מכירה אותו. בכך התגלתה לראשונה אטימותו של

האיש, שלא השכיל להבין, כי לא הרי ההירארכיה הצבאית הנוקשה כהרי המערכת הפוליטית הפתוחה. אטימות וחוסר-טאקט הפכו לסימנייה-היכר של הרמטכ"ל לשעבר בקריירה האזרחית שלו. אמנם בביוגראפיה האישית שלו נכתב שבשנת 1961 יצא לארה"ב וסיים לימודיו כ"מוסמך למינהל וכלכלה" מאוניברסיטת קולומביה, תוך שלוש שנים(?) ופחות, אולם הסמכה פורמאלית זו לא עמדה לו בתפקידו המיניסטריאלי, שהסתכם במסכת רצופה של כשלונות: בכירי המשרד הממשלתי עזבוהו בתקופת כהונתו. בכירי המשק מהמיגור ההסתדרותי והפרטי, שקיימו מגעים עם השר, הביעו בהזדמנויות רבות את אכזבתם ותיסכולם מאורח ניהולו וממתכונת מגעיו האישיים. לאחר המהפך-המדיני חָבַר בר-לב לפרס והיה למזכ"ל מפלגת-העבודה. הבחינה האירגונית של בר-לב כמזכ"ל אינה מעניינתנו. אולם מבחינה רעיונית ואידיאולוגית, דינו אם נשווה את דמותו ועולמו-הרוחני לזה של לובה אליאב, ששימש בשעתו ג'כ בתפקיד זה. כל השוואה מעין זו תהיה רחוקה מאוד מלהתמא לבר-לב, על דרך לשון-ההמעטה. המיטען-האידיאולוגי הסוציאליסטי של השר בעבר והמזכ"ל בהווה אינו אלא בבחינת שלט-פירסומת דהוי ותסר-תוכן. והוא הדין באזרח-החיים של האיש, הרחוק כרחוק מורח ממערב מסמל של צניעות והסתפקות במועט, וזאת בניגוד חריף לקודמיו בתפקיד, האבות-המייסדים של תנועת-העבודה, אך בדמיון ניכר לסוציו-קפיטליזם הראוותני של אבא אבן.

האטימות והיעדר-הטאקט, שקרנו מדמותו של חיים בר-לב במחלצותיו האזרחיות, ירדו לשפלה-מדרגה בגישתו האמביוולנטית כלפי נושאים-בטחוניים, שעליהם הוא אמון ומנוסה. כך, למשל, תמך בשילוב המערכת-היישובית במיגנה הצבאית ברמת-הגולן, ולכאורה, ניתן היה להניח שזוהי השקפה בטחונית עקרונית. אלא שעיקרון זה לא חל על יהודה ושומרון, וכאן היינו עדים לאנתה דו-ערכיות המקפידה עצמה לשיקולים מפלגתיים פנימיים, מטעמי נוחות-אישית והתיישרות עם הקו המפלגתי, אד-הוק. אלא שבכך לא סגי, שכן לשיאי חוסר-טאקט והגנינות-ירודה הגיע בר-לב במוסרו מרצונו-החופשי את תצהירו על אלון-מורה לידי פרקליטי האינטרסים של אש"ף. אילו ניתן בבחינה ובטאקט-מינימלי היה נמנע מלשרת בעקיפין את האינטרס האש"פי, ומכלל מעשהו אתה למד על אופיו והאקולוגיה-הנפשית שלו. ואם לא די בגילויים שליליים אלה, המציבים סימן-שאלה גדול על מהותו ותדמיתו של האיש, גם כמדינאי המחוייב בטאקט וברגישות יתר, הרי שלאחרונה נחשפה גם הרישעות של בר-לב באותה פליטת-פה מגושמת וברוטאלית בעניין הרצח בחברון. הרישעות והסיכולות אינם באמירה עצמה, אלא בדבקות בה שלאחר מעשה. צירוף כל הסימפטומים הללו פוסל לחלוטין את בר-לב כמדינאי וכמנהיג-אזרחי. תעודת הכשרות שלו כשר-מקצועי גדושה במכשלות ובמפח-נפש. כלום לא היה מיטיב לעצמו בר-לב המצביא אילו היה פורש מפעילות פוליטית ומקריירה שניה מיד עם תום כהונתו הצבאית, תוך הנצחת תדמיתו החיובית ורשימת-ההשגים הרבים, שנוקפת-בצדק-לזכותו; כלום לא היה מיטיב לעצמו ולעם-ישראל אילו היה מתמסר לתחביביו - טיפוח סוסים וסייחים, ולא הופך לסוס-פוליטי כושל ומרתיע?

האלופים שזינקו לקלחת המדינית אינם לומדים לקחי קודמיהם. והוא הדין בייגאל ידן, במאיר עמית, במוטה גור ובעוד רבים וטובים שקיפחו שוקיהם במדמנת הפוליטיקה הישראלית. מעטים החריגים ויוצאי-הדופן שהסיקו מסקנות מהירות והגונות בדומה למאיר זורע.